

Etherisch Strijkersensemble Parisiana

Het vroege werk van
Eric De Volder

In beeld gebracht door
Michiel Hendryckx

Redactie
Thomas Crombez

DE COULISSEN VAN HET GEHEUGEN Publicatiereeks voor archief en erfgoed van de podiumkunsten

Documenten, beeldmateriaal en getuigenissen uit de Vlaamse podiumarchieven ter beschikking stellen van een breed publiek. Dat is de doelstelling van *De coulissen van het geheugen*, een boekenreeks bij LannooCampus. Deze boeken willen reflecteren over podiumerfgoed. Zo brengen ze dat erfgoed dichterbij het heden. Ze 'actualiseren' de rijke, maar vaak moeilijk toegankelijke podiumarchieven. Dat kan op vele manieren gebeuren: met getuigenissen, via reproducties van archiefdocumenten en beeldmateriaal, via reconstructies, of door te rapporteren over niet-materiële praktijken en hoe ze in de context van repetities of workshops worden doorgegeven. *De coulissen van het geheugen* wordt mede ondersteund door Het Firmament (expertisecentrum voor het cultureel erfgoed van de podiumkunsten), Vlaams Theater Instituut, Universiteit Antwerpen en de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten (Antwerpen).

REDACTIE Thomas Crombez, Staf Vos, Bart Magnus, Luk Van den Dries
CONTACT thomas.crombez@uantwerpen.be

D/2014/45/515 – ISBN 978-94-0142-182-9 – NUR 670/676

VORMGEVING COVER Kurt Cornelis (www.sfumato.be)

FOTO COVER Michiel Hendryckx

VORMGEVING BINNENWERK Thomas Crombez

LETTERTYPE Questa | Questa Sans (Jos Buivenga en Martin Majoor)

Deze publicatie kon tot stand komen dankzij de ondersteuning van de provincie Oost-Vlaanderen en kunstencentrum Vooruit.

© Thomas Crombez & Uitgeverij Lannoo nv, Tielt, 2014
www.zombrec.be

Uitgeverij LannooCampus maakt deel uit van Lannoo Uitgeverij, de boeken- en multimedia-divisie van Uitgeverij Lannoo nv.

Alle rechten voorbehouden. Niets van deze uitgave mag vervaelvoudigd worden en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Uitgeverij LannooCampus
Erasmie Ruelensvest 179 bus 101
3001 Leuven
België
www.lannoocampus.be

Deze foto van Eric met wijting heeft vele jaren ingelijst in vishandel Meersschaut gehangen. Eerst aan de Gentse Groentenmarkt en later, nadat de zaak verhuisd was, in Ledeberg. Meersschaut was de leverancier van de vis die een vaste plaats in de voorstelling had. Hij nam de moeite om naar Zeebrugge te bellen met de vraag de staartvin niet af te snijden. Voor zover dat al niet op zee gebeurd was. Voor Eric in de voorstelling de vis op zijn hoofd zette, deed hij een witte schort aan boven zijn smoking en zette een strakke badmuts op.

foto Michiel Hendryckx

Inhoud

VOORAF 9

PARISIANA, EEN CHRONOLOGIE 11
Evelien Claeyé en Thomas Crombez

DE WAFELTOREN 84

EEN INDRUKKING 93
Dirk Pauwels

PARISIANA AVANT LA LETTRE 113
Het variétéverleden van de Gentse lollekensheren
Evelien Jonckheere

DE ONDRAAGLIJKE LICHTHEID VAN
EEN AVANT-GARDE ZONDER MANIFEST 125
Thomas Crombez

ONTREGELEND VOLKSVERTIER 139
Over de kracht van het ridicule
Karel Vanhaesebrouck

PARISIANA 2.0 OF DE IDEOLOGIE VAN HET ZOTTENKOT 153
Evelyne Coussens

BRONNENLIJST 177

REGISTER 181

Vooraf

Dit boek is een proeve van orale theatergeschiedenis. Het kwam er door een serie van hardnekkige geruchten. In de loop van 2013 gingen vijf studenten van de opleiding Theater en Film aan de Universiteit Antwerpen praten met een aantal voormalige leden van het Etherisch Strijkersensemble Parisiana. Dat gebeurde in het kader van mijn vak 'Performance en avant-garde'. Uit de gesprekken die ze voerden met Cecilia De Mulder, Johan Dehollander en William Philips – en later ook met Michiel Hendryckx, Dirk Pauwels, Stef Cafmeyer, Philippe Flachet en Luc Vanborm – kwam een stroom aan waardevolle anekdotes, foto's en documenten voort.

In tegenstelling tot andere kunstenaars van de Vlaamse Golf in de podiumkunsten van de jaren 1980, hadden Parisiana en zijn bezieler, Eric De Volder, nooit de moeite genomen om zichzelf in de geschiedenis in te schrijven. Dit boek wil die ongeschreven geschiedenis toch vertellen. Want de dwarse poëtica van Parisiana toont, ook nog vandaag (misschien zelfs vooral vandaag), hoe kunstenaars zich in minder ontvankelijke en professioneel omkaderde tijden ontwikkeld hebben, en hun maatschappelijke positie bepaalden.

Dit boek zou niet in uw handen liggen zonder de personen die hun foto's en archiefmateriaal belangeloos ter beschikking stelden. In de eerste plaats Michiel Hendryckx, huisfotograaf van Parisiana, die ook de contacten met de pers verzorgde. Verder gaat mijn hartelijke dank uit naar Tania Desmet, Ellen Stynen (het KIP), Johan Dehollander, Dirk Pauwels, Philippe Flachet, William Philips, Patrick Allegaert (Museum Dokter Guislain) en de Universiteitsbibliotheek Gent. Het prille begin van dit boek was het werk van Anneleen Bouving, Liesje De Smet, Alix Elens, Janne Opsomer en Evelien Claeÿé, die de talloze geruchten optekenden en samen brachten. Ten slotte komen in het laatste hoofdstuk van het boek ook heel wat actuele kunstenaars aan bod, die (bewust of onbewust) in het spoor van Parisiana verder werken. Ook deze makers, instellingen en fotografen wil ik graag bedanken om hun werk te delen: de Vereniging van de Enthousiasten voor het Reële en het Universele, Rudi Wille, collectief FASE, Christine Clinckx en M HKA, en Xavier Cloet, Reinout Hiel en cirQ.

Thomas Crombez

Parisiana, een chronologie

Evelien Claeyé en Thomas Crombez

1975

13 MAART 1975. Eerste optreden van Parisiana op de performance-avond *Genegen* in de Zwarte Zaal (Academie voor Schone Kunsten, Gent), georganiseerd door Yves De Smet. Onder de groepsnaam 'De IX' nemen verder ook Werner Cuvelier, Leo Copers, Staf Renier, René Heyvaert, fotograaf Fred Vandaele, architect Bernard Dewerchin en componist Peter Beyls deel aan de manifestatie.

De Zwarte Zaal en Proka (Promotors van de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten) zijn een belangrijk aanknooppunt voor de oprichting van Parisiana. De bestuurder van Proka, Pierre Vlerick, die ook directeur van de Academie was, had met de Zwarte Zaal een podium gecreëerd voor experimenteel toneel uit binnen- en buitenland. Onder meer het Living Theatre en de Poolse theatermaker Tadeusz Kantor waren er te gast. Aan de Academie studeerden heel wat toekomstige leden van Parisiana, zoals Michiel Hendryckx, Johan Dehollander, William Phlips en Els Lybeer.

MICHIEL HENDRYCKX (2013): De rol van de Academie kun je niet onderwaarden. Het succes van Vlerick was dat hij goede toegang had tot overheidssubsidies. Een internationale gastvoorstelling zoals *De Dodenklas* van Tadeusz Kantor werd bijvoorbeeld bekostigd door de Poolse regering. Het publiek betaalde entree, maar als je op de Academie studeerde kon je daar gratis naar toe. Bijna alle subsidies gingen naar Proka, omdat er in Vlaanderen niks was. Kunstcentra zoals Kaaithater bestonden nog niet. Vlerick had een ongehooflijk geestige anarchie. Proka was fantastisch. We hebben

GENEGEN

aktieavond in de zwarte zaal,
donderdag 13 maart 1975 , 20u34,

door

IX

PETER BEYLS
WERNER CUVELIER
YVES DE SMET
ERIK DE VOLDER
BERNARD DEWERCHIN
RENE HEYVAERT
STAF RENIER
FRED VANDAELE

IN DE ZWARTE ZAAL VAN DE KONINKLIJKE AKADEMIE VOOR SCHONE KUNSTEN
091-23-52-31 , AKADEMIESTRAAT , 2 , 9000 GENT.

op uitnodiging van proka , gesteund door het ministerie van nederlandse cultuur .

vrij van zegel - druk P&D&A

Affiche voor de manifestatie *Genegen* (1975)
archief Universiteitsbibliotheek Gent

er enkele keren met Parisiana opgetreden. Radeis deed dat trouwens ook. Er werd niet erg veel geprogrammeerd, zodat je tien dagen voor de première van je eigen stuk daar nog een idee kon uitproberen, in een soort labosituatie. Voor die tijd was het ook vrij goed ingericht.

ERIC DE VOLDER (1981): Er was een actieavond gepland. Iedereen zou iets doen dat met tijd en ruimte te maken had. Dat waren activiteiten als performances en minimal-toestanden, kortom abstract gerichte vormexperimenten. Ik wilde iets gans daar tegenin. Dus: zwarte pakken en siroopachtige muziek. Mijn vader, die altviolist is en nog steeds met Parisiana meedoet, heeft toen een orkestje georganiseerd. Iemand had ons toen daar gehoord en vroeg ons om ergens anders op te treden. Dat er een groep naast het orkest kwam, is zo stilaan gekomen.

Eric De Volder rekruteerde de muzikanten voor het allereerste Parisiana-optreden uit het Waasland. Orkestleden zijn Lieve Aertsens, Wim De Moor, Robert De Volder (pianist en vader van Eric), Arnold Kesteloot, Monique Moorthamer en Ignaas Vermeire. In de streek van Sint-Niklaas was hij zelf ook muzikaal actief: als drummer in de bluesband Papadock's.

ZIE MAGAZINE (AUGUSTUS 1980): Eric De Volder zag het levenslicht ergens in de jaren veertig. Twee decennia later was hij muzikaal niet meer te stuiten. Als drummer-zanger van de Papadock's zorgde hij in de 'roaring sixties' voor enige opschudding in de randgebieden van zijn geboortestad. De Polderpop (Nederlandstalige pop in België) werd al spoedig te klein voor dit uit zijn voegen barstend talent. De Volder wilde meer dan alleen maar muziek, café chantant en fancy fairs in parochieuzalen. Hij streefde naar een totaal-spektakel, een overkoepelend showevenement. Hij probeert het met een vreemdsoortige mengeling van teatrale kitsch, zwarte humor, retro, provokatie en andere zaken die onmogelijk in één vakje onder te brengen zijn.

Een groepsfoto van Parisiana. Gent, 7 april 1979
zittend Dirk Pauwels, Roos Pauwels, Lies Pauwels, onbekend meisje, Roland Lippens
staand Tina Cmok, Paul Schrijvers, Kiki de la Fauteuille, Arne Sierens,
Eric De Volder, Cecilia De Mulder, onbekende man met baard
foto Michiel Hendryckx

JAN SEGERS (1983): In het begin van de jaren zeventig opeerde er in het Waasland een groep met de pompeuze naam Papadock's Bluesy Rocking Corporation. [...] Aanbrenger hiervan was zanger Luk Vermeulen, een gezellige dikkerd, compleet met gitaartje onder de oksels en de brillantineharen naar achteren gekamd. Hij ging grasduinen in de rhythm and blues van vóór 1954 en naast hem was het vooral pianist Lukas De Bruycker die met z'n boogie-woogie riffs de typische sound van de groep bepaalde.

Eén keer per avond kwam echter ook de drummer even van achter zijn potten en pannen vandaan om met een Jacques Goddet-tropenhelm in de hand een nummer te debiteren met de Schoone Titel 'Roza'. Het was een parodie. En dan nog ocharme op dat mens zonder naam. Terwijl vetkuiwen zoals ik tandenkarsend zaten te wachten op het volgende, échte nummer, had de drummer echter het grootste gedeelte van het publiek op zijn hand. De naam van de drummer was Eric De Volder... [...] [A]lhoewel de naam Papadock's in eerste instantie nog bleef bestaan, had de latere groep in feite niks meer te maken met het oorspronkelijke opzet. De Volder zong nu nummers als 'De paternon', 'Het kauwgumkind' en over de wielrenner Roger. Maar veel verder dan de plaatselijke jeugdclubs geraakte hij niet. Nog niet.

Het is onduidelijk waar De Volder de naam Parisiana vandaan haalde. Wellicht van een gelijknamige bontwinkel op de Kortrijksesteenweg in Gent. In het archief van De Volder is ook een servet aanwezig van een Gents restaurant dat dezelfde naam droeg.

13 NOVEMBER 1975. Optreden bij de seizoensopening van filmzaal Studio Skoop in Gent. Voor het eerst wordt het orkest vergezeld door een 'actiegroep' van spelers, die voor randanimatie zorgen. Leden van het eerste uur zijn onder meer Miki Van der Eecken (de toenmalige echtgenote van De Volder), Luk Bautens, Guido Claus, Tina Cmok, Margaretha de Bouvé, Cecilia De Mulder, Roland Lippens, Hilde Meganck, Dirk Pauwels, William Philips, Paul Schrijvers en Harry Van de Voorde. Later zal de groep uitbreiden tot een losvast verband van een

Promotiefoto van Parisiana-hostessen Cecilia De Mulder en
Tina Cmok bij een uitdrager in Sint-Amandsberg (Gent), 7 april 1979
foto Michiel Hendryckx

25-tal kunstenaars en muzikanten, onder wie ook Jan Copers, Johan Dehollander, Philippe Flachet, Andreas Hebbelinck, Michiel Hendryckx, Jan 'Jerome' Leye, Els Lybeer, Nadia Mets, Arne Sierens, Xavier Depourcq en Luc Vanborm.

ERIC DE VOLDER (2009): Na die manifestatie *Genegen* is de groep van negen kunstenaars ontbonden en ben ik met het Etherisch Strijkersensemble verder gegaan. De toenmalige patron van Studio Skoop, Ben Ter Elst, had ons bezig gezien en vroeg of we iets konden doen voor de opening van zijn seizoen. Ik had geen zin om daar alleen voor salonorkest te gaan spelen, dus voegde ik daar absurdistische acties aan toe die in tegenstelling met de muziek stonden: valse garçons die het publiek bedienden.

POL MOYAERT (1975): Twee butlers stappen de zaal binnen. Achter hen op een rijtje: Miss Gent van voor de eerste wereldoorlog, met een wit plaasteren konijn op de arm, twee meisjes weggewaaid bij Botticelli met grote pluimen in de hand, en dan Heer Volder, gedekoreerd dirigent, de vijf violen, een bassist en de vader van de maestro, de pianist. De walsjes steken van wal. 'Het is niet verboden de dansvloer te betreden', maar niemand waagt voorlopig een één-twee-drietje. Ondertussen ruziet de 1900-dame met het sigaretten-meisje: 'Kunt ge u niet wat langer kleden, in zo'n etablissement!' – 'Pff, omdat gij geen billen hebt zeker!' [...]

Een groot ogenblik dan: zangeres Kiki de la Fauteuille doet haar intrede. Als ze wil openen met 'Twee ogen zo blauw' wordt er een tijdje naar de partituur gezocht. Miss 1900 maakt zich kwaad omdat Kiki niet zingen kan (de zaal vindt dat juist prachtig, een raar fenomeen toch wel) en ze gaat met de butlers op de vuist, die haar gillend buitendragen. [...] Terwijl Parisiana met uitgestreken gezicht verder strijkt, wordt de akt in de rand maffer en maffer. De Heilige Maagd verschijnt met een krans van wel twintig 60-watt lampen, wat maakt dat een elektriker haar vergezelt. Van op het altaar aanschouwt ze devoot hoe De Volder beurtelings dirigeert met iets als een rabarber, strohalmen en bokshandschoenen. [...]

'Gestoorde kelners' tijdens de opening van het 7de Internationaal Filmgebeuren van Gent, 1980. In het midden Jan Leye en Michiel Hendryckx.
foto Alain Destoop

Na drie uur moet het hoogtepunt nog komen. Drie witte nonnen rijden een militair in z'n invalidewagentje de scène op. Terwijl men hem hoestsiroopjes serveert, wordt hij kaalgeknipt. Als er dan ook nog twee witte paters verschijnen, die zilverpapier en spiegeltjes uitdelen, stijgt de vrolijkheid in de zaal – en bij de nonnen – ten top.

DIRK PAUWELS (2014): Aanvankelijk was Parisiana meer poëtisch en erg absurd, met vreemde decors bijvoorbeeld. Volgens mij is de invloed van Erics toenmalige vrouw, Miki Van der Eecken, daarin bepalend geweest. Ook Hilde Meganck zat bij de groep. Zij waren de beide 'schouwgnituren', met een wit konijn in plaaster. Miki was nog lid van de groep toen ik erbij kwam, maar kort daarna is Eric plots gescheiden van haar.

MICHEL HENDRYCKX (2013): Parisiana was heel Belgisch, maar ook heel Gents. Zonder chauvinist te willen zijn (want ik ben een West-Vlaming): je kunt de artistieke scène in Gent in die periode met niets vergelijken. Andere disciplines laten meespelen, dat was een evidentie. Ik was fotograaf, Eric vond dat ik leuke ideeën had, en dus kwam dat in de show.

FREDDY DECREUS EN ELLEN STYNEN (2006): De performers speelden uiteenlopende rollen: garçon, wc-dame, portier, poetsvrouw, gelegenheidsmuzikant, animator ... Doordat Parisiana een totaalpakket aan functies aanbood, had het de volledige avond in de hand. Zo werd bijvoorbeeld een 'onschuldige' poetsvrouw niet snel gewantrouwd door een nietsvermoedende toeschouwer. Op deze manier konden De Volder en de zijnen de avond stelselmatig uit de hand laten lopen.

MICHEL HENDRYCKX (2013): Eric dirigeerde, maar het fantastische was dat het strijkersensemble bestond uit allemaal heel burgerlijke mensen uit de streek van Sint-Niklaas, onder leiding van Erics vader. Dat waren gedistingeerde mensen, zoals een doktersvrouw en een apothekersvrouw. Dus er zat een soort schizofrenie in. Enerzijds had je dat stijve strikje en anderzijds het waanzinnige, burleske, buñuelachtige

"verba volant,
scripta manent!"

inkomprijs 70 fr

PARISIANA

HET ETHERISCH
STRIJKERSENSEMBLE

DONDERDAG 13 NOV. vanaf 20 u

in de zaal van
STUDIO SKOOP

Jacob Van Arteveldeplein 63 9000 Gent

Wanneer: 13 en 14 Nov. '75 - Voor Aanmeldingen 03 - 9000 Gent - Bij het orgel - Orkest BARRON Gent

van de actie daar rond, en dat werkte heel goed. Op de vergaderingen zagen we die mensen nooit. Ze werden daar op de scène gezet zoals een machine die je zou inhuren. Dus ze wisten ook niets van de creatieve ideeën die wij samen hadden ontwikkeld. Eén keer zijn ze wel mondig geworden, op het Festival of Fools in Amsterdam. Toen hadden we het idee om de communie te geven, en dat waren bananenschijfjes. Eric trok rubberen handschoenen aan, ging in het publiek en duwde op de schil van de banaan, zodat de schijfjes in de mond van de mensen sprongen. De muzikanten vonden dat het te ver ging, en dat er niet gelachen mocht worden met de godsdienst.